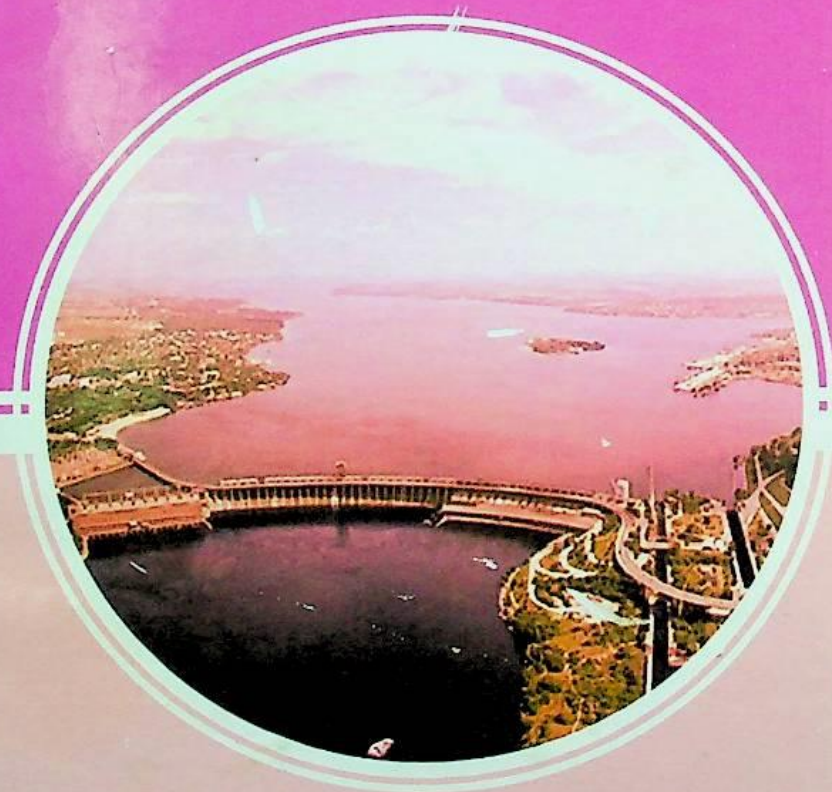

I. Ahmedov, U. I. Xusanxodjayev,
Sh.X. Baymatov

GIDROTEXNIKA QURILISHINI TASHKIL ETISH VA REJALASHTIRISH

O'QUV QO'LLANMA
I KITOB

TOSHKENT-2015

626,01
A98

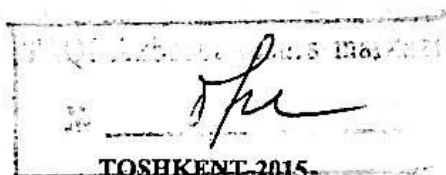
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT ARHITEKTURA-QURILISH INSTITUTI

Ikromali Ahmedov, Ulmas Imamovich Xusanxodjayev,
Shaxriddin Xushvaqtoevich Baymatov

GIDROTEXNIKA QURILISHINI TASHKIL ETISH
VA REJALASHTIRISH
O'QUV QO'LLANMA

I – KITOB

5340700-Gidrotexnika qurilishi (daryo inshootlari va gidroelektrostansiyalar qurilishi) yo'nalishda ta'lim olayotgan talabalar uchun mo'ljallangan

UDK: 526/627

Mualliflar: I. Axmedov, O'. Xusanxodjayev, Sh. Baymatov.

"Gidrotexnika qurilishini tashkil etish va rejalashtirish" o'quv qo'llanma.

Ushbu o'quv qo'llanmada gidrotexnika qurilishini tashkil qilish va rejalashtirish asoslari yozilgan.

Qo'llanma amaldagi fan dasturlari asosida yozilgan bo'lib, oliy ta'lim muassasalarining 5340700-Gidrotexnika qurilishi (daryo inshootlari va gidroelektrostansiyalar qurilishi) yo'nalishda ta'lim olayotgan talabalar uchun mo'ljallangan. Bundan tashqari, turdosh oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan talabalar, shu soha mutaxassislari hamda kadrlarni malaka oshirish va yangi tayyortlash kursi tinglovchilari foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

u.f.n.G'. Davronov - TIMI, Gidromeliorativ ishlarini tashkil etish va ularning texnologiyasi kafedra dotsenti.

u.f.n.X. Fayziyev - TAQI, Gidrotexnika inshootlari zamin va poydevorlar kafedra mudiri.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2015-yil, 2 fevraidagi 32-sonli buyrug'iga asosan o'quv qo'llanma sifatida nashr etishga ruxsat berildi (gr.№32-111).

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotida gidrotexnikaning o'rni beqiyosdir. Suv oqimini boshqarish, suv transportini rivojlantirish, aholi va sanoatni elektr energiya bilan ta'minlash hamda xalq xo'jaligining boshqa ayrim maqsadlarida gidrotexnikaga murojaat qilinadi.

Gidrotexnika turli xil maqsadlarda suvdan foydalanish savollarini o'rganish, hudud va aholini hamda iqtisodiyot ob'ektlarini muhofaza qilish uchun ko'riladigan murakkab muhandislik fanlari majmuasini bildiradi. Gidrotexnikaning asosini gidrotexnika inshootlari tashkil etadi. Gidrotexnika inshootlari-to'g'onlar, gidroelektr stansiya binolari, suv tashlash, suv bo'shatish, suv o'tkazish va suv chiqarish inshootlari, tunnellar, kanallar, nasos stansiyalari, suv omborlari qirg'oqlari, kanallar va o'zanlar qirg'oqlari hamda emirilishlardan muhofaza qilish uchun mo'ljallangan inshootlar, sanoat va qishloq xo'jaligi tashkilotlarining suyuq chiqindilar saqlanadigan joylarini o'rab turuvchi inshootlardir.

Yetuk va raqobatbardosh kadrlarni yetishtirish bozor iqtisodiyotiga asoslangan mamlakatlarning asosiy davlat ahamiyatidagi masalasi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida ham bilimli kadrlarni tayyorlash, ularning qobiliyatini oshirish va raqobatbardoshligini ta'minlash maqsadida "Ta'lim to'g'risidagi qonun" va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"(1997 y) qabul qilingan. Ta'lim tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda davlat bosh islohotchi vazifasini bajarmoqda. Ta'lim sohasidagi qonunlar, dasturlar va amalga oshirilayotgan ishlarga maqsad qilib bilimli, ishbilarmon va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalasi qo'yiladi. Mamlakatimiz Prezidenti ta'kidlaganidek "Bugungi kunning eng muhim vazifasi-hayotimizning barcha sohalarida, ayniqsa, boshqaruvda, respublika miqiyosida, viloyat, shahar, tuman, qishloq va mahallalarni boshqarishda, tarmoq bo'g'inlarini idora etishda yangicha fikrlaydigan, qiyin damlarda ma'suliyatni o'z zimmasiga oladigan, hayot bilan

ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T. O'zbekiston 1992.
2. I.A.Karimov. "Buyuk kelajak sari" T., 1998.
3. "Qur'oni karim". Cho'lpon nashriyoti. Tashkent. 1992. 544bet.
4. O'zbekiston Respublikasining "Korxonalar to'g'risida"gi qonuni. T. Adolat. 1992.
5. O'zbekiston Respublikasining «Gidrotexnik inshootlar xavfsizligi to'g'risidagi» qonuni. T., 1999.
6. I.Axmedov. Suv xo'jaligi qurilishini tashkil qilish, rejalashtirish va boshqarish. Darslik. 2010.
7. Ф.Ахмазов и др. Менеджмент в водном хозяйстве. Т. 2003.
8. И.Г. Галкин и др. Организация, планирование и управление строительным производством. М. Высшая школа. 1978. 496 с.
9. S.Gulomov Menejment asoslari. T., 2002.
10. Н.Н.Джунковский. Введение в гидротехнику. М.1955.
11. A. Kodirov. Uzbekiston irrigatsiya tarixidan lavxalar. T.1998.
12. В.И. Телешев, Организация, планирование и управление гидротехническим строительством. М. 1989.
13. А.И.Чураков, Б.А.Волнин, П.Д.Степанов, В.Я.Шайтанов. Производство гидротехнических работ. М. Стройиздат. 1985. 623 с.
14. S.G'ulomov. Menejment asoslari. T.1998.
15. M.Shoniyozov, I.Sharifboyev, O.Obidov. "Korxonalarda boshqaruv faoliyati asoslari". T-1995.
16. U.Parpiyev, I.Salomov. "Bozor iqtisodiyoti asoslari va ishlab chiqarishni tashkil qilish". T-1996.
17. В.И.Телешев Н.И.Ватин А.Н.Марчук М.В.Комаринский Производство гидротехнических работ. (Часть-1) Москва-2012.
18. М.Г.Зерсалоу Ю.Е.Хечинов Е.И.Жохов Д.С.Конюхов Е.А.Корчагин А.В.Косолапов А.В.Манко Производство гидротехнических работ. (Часть-2) Москва-2012.
19. Xusanxodjayev U.I.Gidrotexnika Qurilishini boshqarish, rejalashtirish va tashkil qilish. (O'quv qo'llanma) T-2001.
20. O'.Xusanxodjayev G'.Davronov I.Axmedov Gidrotexnika qurilish ishlari (1-qism) T-2013.
21. O'.Xusanxodjayev G'.Davronov I.Axmedov Sh.Baymatov Gidrotexnika qurilish ishlari (2-qism) T-2014.

22. U.Xusanxodjayev A.Toshxujayev S.Norboev. Gruntli kutarma to'g'onlarni kurishda bajarilidigan gidrotexnika kurilish ishlari (uslubiy qo'llanma). T-2003.

23. U.I.Xusanxo'jayev, Sh.X.Baymatov. Gruntli to'g'onni barpo etishda beton ishlari texnologiyasi (uslubiy qo'llanma). T-2013.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. И. Ахмедов, Г. Фирлина. Основы прогрессивных технологий конспект лекции ТИИИМСХ. 2000. 64 с.

2. A.S.Sagdullayev, V.A.Kostetskiy, N.K.Norqulov. O'zbekiston tarixi. 6-sinflar uchun. 1999. Sharq. 232 b.

3. В.Г.Ясинесткий, Н.К.Фенин, В.И.Громов. Производство гидромепиоративных работ. М.Колос. 1972. 264 с.

4. И.Ахмедов. Разработка организатсии и технологии ремонта водозаборных скважин. Информационный сборник. ЦБНТИ. М. 1991.

5. У.И. Хусанхужаев, Ш.Х.Байматов. Производиwo бетонных работ при строительстве грунтовых плотин. (Методическое пособие) Т-2013.

6. I. Axmedov, G. Firlina, M. Ashrabova. Qurilishda tarmoqli grafiklar va ular yordamida tezkor boshqarish. Uslubiy qo'llanma. TIQXMI. 1999. 15 b.

7. I. Axmedov, M. Ashrabov. Kurilishni tarmoqli grafiklar yordamida rejalashtirish. Uslubiy qo'llanma. TIQXMI. 2003. 17 b.

8. СНиП (КМК) 4.02.01. – 96. Сборник 1. Земляные работы. Госкомархитекстрой Узбекистана. Т. 1996.

9. СНиП (КМК) 4.02.01. – 96. Сборник 36. Земляные конструкции гидротехнических сооружений.Госкомархитекстрой Узбекистана.Т.1996 г.

10. Нормы продолжительности строительства и задела в строительстве предприятий, зданий и сооружений. М. 1985.

MUNDARIJA

Kirish.....	3
I-bob. Gidrotexnika qurilishini tashkil etish va rejalashtiri to'g'risida umumiy ma'lumotlar.....	8
1.1. Gidrotexnika qurilishini boshqarish va rejalashtirish. Uning maqsad va vazifalari to'g'risida umumiy tushunchalar.....	8
1.2. Gidrotexnika boshqaruv tizimi to'g'risida tarixiy ma'lumotlar.....	9
1.3. Qurilish tashkilotlari.....	12
II-bob. Qurilish ishlab chiqarishida mehnatni ilmiy tashkil.....	14
2.1. Qurilish bo'linmalarida qurilishni ilmiy tashkil etish.....	14
2.2. Ish jarayonlari va ularni tashkil etishga qo'yilgan talablar.....	17
2.3. Mehnat umumdorligi va qurilishni mexanizatsiyalash.....	21
2.4. Ishchilar mehnatini tashkil qilish.....	25
2.5. Brigada va jamoa pudrati hamda takomillashgan ish yuritish usullari.....	29
III-bob. Qurilish ishlab chiqarishida texnik me'yorlash.....	32
3.1. Texnik me'yorlash to'g'risida umumiy tushuncha va me'yorlarning turlari.....	32
3.2. Mehnat sarfi va mashina vaqtini me'yorlash.....	34
3.3. Materiallar va resurslar sarfini me'yorlash.....	38
3.4. Asosiy me'yoriy hujjatlar.....	40
IV bob. Qurilish maydonini tashkil qilish.....	43
4.1. Qurilish maydoni to'g'risida umumiy tushuncha va uning ahamiyati....	43
4.2. Qurilish bosh rejasi.....	43
4.3. Qurilish maydoni ob'yektlari joyini tanlash va joylashtirish.....	46
4.4. Qurilish maydoni uchun yer ajratish.....	52
V-bob. Quruvchilar posyolkasini tashkil qilish.....	54
5.1. Quruvchilar posyolkasining ahamiyati va zaruriyati.....	54
5.2. Qurilishni va konstruktiv komponovka yechimini tashkil qilish.....	56
5.3. Qurilishda ishlovchilar sonini aniqlash.....	59
5.4. Poselkaning yashash maydoni va aholi sonini hisoblash.....	62

VI-bob. Loyiha qidiruv ishlarini tashkil qilish.....	65
6.1. Loyiha to'g'risida umumiy tushuncha va uning qurilishdagi ahamiyati.....	65
6.2. Loyihalash bosqichlari va tarkibi.....	66
6.3. Muhandislik qidiruvi.....	67
6.4. Loyiha ishlari.....	70
6.5. Loyihani kelishish va tasdiqlash	71
6.6. Ishni bajarish va qurilishni tashkil qilish loyihalarini iqtisodiy baholash.....	72
6.7. Qurilishni bajarish va qurilishni tashkil qilish loyihalarini iqtisodiy baholas.....	73
6.8. Loyiha ishlarini avtomatlashtirish.....	76
VII-bob. Qurilishda suv chiqarish va pastlatish ishlarini tashkil qilish...	78
7.1. Qurilishda suv chiqarish va pasaytirish ishlarining mohiyati va uning zaruriyati.....	78
7.2. Havzani quritish usullari va ularni qo'llanilishi.....	79
7.3. Suv chiqarish va pastlatish ishlarini tashkil qilish.....	82
VIII-bob. Qurilish transportini tashkil qilish.....	90
8.1. Qurilish transportining ahamiyati.....	90
8.2. Qurilish transportining turlari.....	92
8.3. Qurilish transportini tanlash.....	92
8.4. Transport vositalarining ish unumdorligini hisoblash.....	99
IX-bob. Gidrotexnika qurilishida moddiy texnik ta'minotni tashkil qilish. Qurilishni energo manbalar va suv bilan ta'minlash.....	103
9.1. Gidrotexnika qurilishida moddiy texnik ta'minotning ahamiyati, maqsadi va vazifalari.....	103
9.2. Moddiy texnik ta'minot xizmati ko'rsatishning shakllari.....	104
9.3. Ombor xo'jaligi	108
9.4. Qurilishni elektr quvvat bilan ta'minlash.....	110
9.5. Qurilishni issiqlik bilan ta'minlash.....	113
9.6. Qurilishni suv bilan ta'minlash.....	115
9.7. Qurilishni siqilgan havo, kislorod va asetilen bilan ta'minlash.....	116
X-bob. Qurilish ishlab chiqarish bazalari.....	119

10.1. Qurilish ishlab chiqarish bazalari to'g'risida umumiy tushuncha va ularning ahamiyati.....	119
10.2. Ishlab chiqarish bazalarining tarkibi, quvvati va ularni tashkil etish prinsiplari.....	120
10.3. Qurilish mashinalari va asbob-uskunalarining ish unumdorligi.....	126
10.4. Bosh bajaruvchi qurilish tashkilotining ishlab chiqarish bazalari.....	130
10.5. Subpodryad tashkilotlarining ishlab chiqarish bazalari.....	132
10.6. Ishlab chiqarish binolari va inshootlari tuzilishi.....	134
XI-bob. Qurilish suvi sarfini o'tkazishni tashkil qilish.....	135
11.1. Qurilish suvi sarfi to'g'risida umumiy tushuncha va uning ishlab chiqarishdagi ahamiyati.....	135
11.2. Qurilish suvi sarfini o'tkazish usullari.....	137
11.3. Inshootlar qurilishini tashkil qilish.....	150
Glossariy.....	151
Ajabiyotlar ro'yxati.....	158

Buyurtma 35/2015
Bichimchi 60x84, 1/16, Bosma tabog'i 10 b.t. Adadi – 50 nusxa
“Arxitektura qurilish integratsiya va innovatsiya Markazi”ning
Bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent sh., Navoiy kochasi 13

